

Har Lars von Trier gavnet eller skadet idiotsagen?

Impulsernes gennembrud

Af Brian Damage

*Sometimes I wonder
how I keep from going under.*

Hørt på P3

*Det giver en god samvittighed,
hvis man starter dagen med
noget mælk og corn flakes.*

Kelloggs

“Fodboldspiller 4” af
Charles Khovry,
fra bogen *Kunsten at forme
et sprog* af Kis Henriksen.

Det var måske ikke helt skævt, hvad sundhedsapostlen Dr. Kellogg proklamerede i en tale i Ebenezers Store Sal i København for ca 100 år siden, nemlig at "Kapitalismen gør Folk til Idioter". Kellogg fremviste en statistik som beviste, hvorledes "Antallet af Idioter og Sindssyge under Kapitalismen steg i foruroligende Grad", og om en "vis Aarrække vilde vi alle være Idioter eller Sindssyge, hvis Socialismen ikke sejrer."

Idiotbegrebet bruges efterhånden så meget og i så mange sammenhænge, at man er lige ved at tro på weekend-spasseren og halvidioten von Triers spådom om, at fremtidens dansker er en idiot.

En tilfældig helside i Jyllands-Posten (d.8.2.) om en nyindstiftet Heiberg-pris, har overskriften "Ordener hænger man på idioter". I mindre format på samme side, anmeldes den "nynaivistiske og enfoldige" forfatter Bo hr. Hansens nye bog. Og han er jo nok selv ude om det, når hans bog ligefrem i titlen reklamerer med det enfoldige (hr. Hansens bog hedder "knæk.idiot.eik"). Nå ja, for at det ikke skal være løgn, så har Børneradio søndag morgen en hjemmeside med adressen dr.dk/idiot

I den mere udogmede del af filmverdenen, møder danskerne forfatteren Martha Christensens figurer. Og Thure Lindhardt er i rollen som retarderet dreng et dansk bud på en Shooting Star-pris ved filmfestivalen i Berlin (hvor også dogme-filmen "Mifunes sidste sang" tidligere har brilleret med en evnesvag som en af rollerne).

Vi har set hurtignakkeren Søren Gericke gå følsomt ned i Martha Christensens gear som sent udviklet og vise hvor indviklet det egentlig er, når de udviklingshæmmede skal udvikle sig med de hurtige som modspillere "ude i samfundet".

Samtidig med at idioten er blevet kulturelt rehabiliteret, kører der en parallel bølge, hvor de sprogligt opgraderede "rigtige" idioter, de psykisk udviklingshæmmede, optræder mere og mere hæmningsløst. De udviklingshæmmede springer ud som fotomodeller, har roller i von Triers "Riget" og "Idioterne", laver deres eget TV-Glad og splatterfilm, fotograferer, maler og spiller teater. Efter institutionsmurenes fald, har de u-hæmmede som gruppe for alvor vist deres impulsgennembrudsfarlighed på gallerier, i film og på de skrå brædder.

YORICK

Som ganske ung sprang jeg ud som fuldtidsidiot.
Uden faldskærm
og landede midt i erhvervslivet.

Men jeg manglede konkurrenceevne.
Den vigtigste af alle evner.
Snotdum med indadvendte tæer
gik jeg rundt og bøvede mig fra morgen til aften.
Sagde det forkerte på forkerte tidspunkter.
Udtalte mig om noget jeg ikke havde forstand på.
Faldt over folks ben.
Faldt ud af sengen.
Faldt ned ad trapperne.
Gik ind i alt.
Spildte mad og øl på mit tøj.
Blev snydt af ekspedienter, tjenere
ejendomsmæglere, advokater, socialrådgivere
og skatteinspektører.

Nu har jeg nedsat mig som ekspert i idioti
med firmanavn og momsregistrering.
YORICK hedder min forretning.

Med stor ekspertise kan jeg udpege idioter
der camouflerer sig som vismænd, politikere
fremragende kunstnere
finansgenier og bureaukrater.

Jeg sender gerne en prisliste
til interesserede ...

I 1997 udgav forfatteren Torben Lange den selvbiografiske og
prisbelønnede livshistorie "Historien om en idiot – fortalt af ham selv".

I den efterfølgende bog, digtsamlingen "Døden er et skvadderhoved"

(Borgen 1999), tog han til dels idiottemaet op igen.

Digtet "Yorick" er fra denne digtsamling.

*et idiotsamfund er et samfund, hvor
tv-stationernes studier til talk shows,
nyere madlavning og vejrudsigter fun-
gerer som beskyttede værksteder ud fra
uigennemskuelige visitationsprocesser.*

Vi har dem også her i Vendersgade/
Nansensgade-kvarteret, de udviklings-
hæmmede. Men jeg tror at de hører til
blandt de mere udviklede hæmmede, i
hvert fald har jeg set et par af dem i
von Triers film "Idioterne". Hvor de spil-
ler deres spil i instruktørens spil, hånd-
rystede som de har været fra fødslen.

Måske kan man ikke lave sådan en
film om 50 år. "Idioterne" vil stå som et
minde om dengang eksperterne var så
menneskelige at de rystede på hånden,
dengang man ikke rendyrkede racen
gennem fosterdiagnostik og DNA-snu-
seri i forebyggelsens rationelle navn.
Dengang idioterne var fri af den sære
forsorg, for efterfølgende at spolere bor-
gerskabets diskrete charme på Søllerød
Kro med deres smasken og pissen op af
de parkerede biler.

Ironisk, at filmens Søllerød Kommu-
ne kommer med et socialpolitisk tilbud
til filmens private handicap-pasing.
En pose penge, hvis I flytter til Hvidov-
re kommune (hvad virkelighedens Zen-
tropa-kollektiv gjorde).

Som sagt, nogle af de "rigtige" er
sluppet løs i von Triers version af gam-
le Barnums freak shows. Og her i kvar-
teret har de længe med deres blotte til-
stedeværelse rejst DNA'ets 100-kroner
spørgsmål: hvorfor skal sådanne hånd-
rystede, skæve kameravinkler på men-
neskeheden ikke være mere? Hvorfor
lytter vi til DNA-svejserne og ikke til
Joel-Peter Witkin? Er det virkelig fordi
vi ligger under for kognitive formalite-
ter og ydre skønhed, at de ikke-attrak-
tive med tungen ud af munden skal for-
kastes. Som Bret Easton Ellis parafraserer det i romanen "Glamorama", når
han leger med sloganet for det første
bodybuilder-tidsskrift i historien,
"Physical Culture" fra lige før århun-
dredskiftet, med deres motto *Weakness
is a crime, don't be a criminal* : "I et
motionscenter i Flatiron District, på

hvad der i sidste uge blev den mest fashionable strækning af det nedre Fifth Avenue, bliver min træner Reed filmet til et indslag på "Entertainment Tonight" om trænere for kendte personer som er mere berømte end de kendte de træner, og i motionscentret – som ikke har noget navn, kun et symbol og under det mottoet "Svaghed Er En Forbrydelse, Vær Ikke Kriminel."

et idiotsamfund er et samfund, hvor medier og befolkning følger med i Alex Nyborg Madsens slankekur og Asger Aamunds kvartalsvise evaluering af sit liv og sin kone i Ekstra Bladet.

Badutspringet fra Lov om social service og personer med "varig og betydeligt nedsat psykisk funktionsevne" til den kulturelle malstrøms "idioter", sker naturligvis ikke uden omkostninger. Som civilisationskritik betragtet, er fremstillingen af "idioterne" bærer af en tung social arv domineret af en romantisk forestilling om uspolet menneskenatur. Dostojevski's "Idioten" var jo så dum, at han ikke kunne være ond, og derfor blev god. Dr. Itard, i Truffaut's version af "Den Vilde Dreng", måtte påføre ulvebarnet fra Aveyronskovene videnskabshistoriens første eksperimentelle neurose, for at lære ham om livets uretfærdigheder ("no brain, no pain"). Kaspar Hauser forblev til sin mystiske død en uskyldig fremmed her på jorden osv.

et idiotsamfund er et samfund, hvor TV-journalisterne står på en trappe og stiller spørgsmål til Kurt Thorsen.

Som én der engang i 60'erne weekendspassede, inspireret af bl.a. Karel Reisz' film om den splittergale Morgan og Richard Lesters Beatles-film, har det først og fremmest været morsomt at se von Triers "Idioterne" i samme perspektiv, tilsat 70'ernes anti-psykiatriske optik.

Filmen må siges at have gavnet

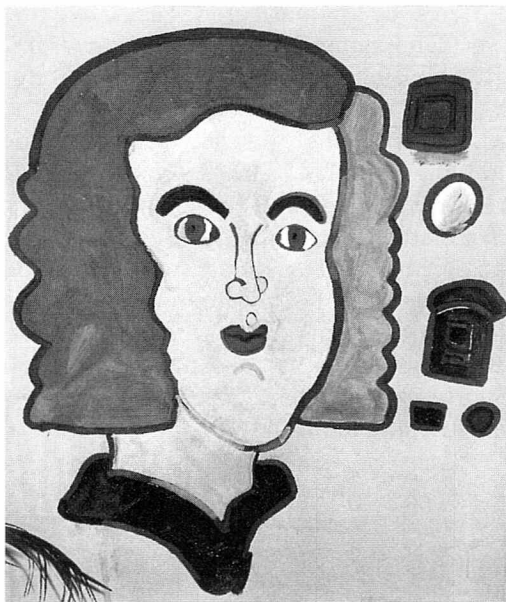
"idiotsagen", dvs. de stigmatiseredes sag, ikke mindst hvis man ser den i sammenhæng med bogen "Din store idiot" (Rhodos 1998) som efterfulgte filmen. Bogen er idiotisk på den måde, at den foruden at have et hjerneskadekaotisk layout, har artikler rangerende fra handicapforskeren Birgit Kirkebæks historiske saglighed (om racehygiejne, intelligensforskning m.v.) til udflugt fra medieklovnens Anders Lund Madsen. En anderledes, springende bog, på samme tid lærd og vanvittig. Men også med et dokumentarisk link til filmens Søllerød som handikampens geografiske lokalitet. Af bogen fremgår det således, at beboere i Søllerød i 1998 forsøgte at stoppe byggeriet af et hus til otte udviklingshæmmede.

foto: Joan S. Pedersen/"Min virkelighed".

Kunstnere har gennem tiderne søgt til de sindssyge for at hente inspiration, mens idioterne med deres små hjerner ikke har haft samme bevågenhed (den lægelige betegnelse oligofreni betyder lille hjerne).

På trods af oligofreni-diagnosens positivistiske budskab, at der ikke er så mange brikker at flytte rundt med, er det rent ud sagt frydefuldt at følge denne intelligenshæmmede gruppes udfoldelser. Som det fremgår af Kis Henriksens smukke bog "Kunsten at forme et sprog" (Gyldendal 1992), er den menneskelige udtrykskraft på ingen måde endimensionelt bundet til intelligens. Som hun skriver på baggrund af sit arbejde med udviklingshæmmedes billedskaben, er det at være udviklingshæmmet ikke ensbetydende med at man ikke kan udvikle sig.

"La Loba 2" af
Aase Nørager Kristdorf,
fra bogen *Kunsten at forme
et sprog* af Kis Henriksen.

Hvilket også et hold udviklingshæmmede, der har været på mediekursus på Højskolen i Randersgade overbeviser om. Syv udviklingshæmmede har fotograferet deres hverdag gennem tre måneder og fået de bedste billeder vist på en udstilling i Billedhuset, et af fotomekkaerne i København.

Udstillingens titel var "Min virkelighed", en pointe som et ellers stor-slået tosidens opslag i Berlingske Tidende ikke havde fået fat i. Overskriften "En *anden* virkelighed" cementerer jo netop det betonfundament, som von Trier har sat trykluftbor i: nemlig at vi er forskellige og lever i forskellige virkeligheder, hvilket imidlertid ikke berettiger den ene part til at rangordne den anderledes som "den anden". Lissom den hvide mand ikke er over den sorte, den kristne ikke over muslimen, arieren ikke over jøden, osv., er den udviklede og normale heller ikke over den hæmmede og skæve. Menneskeligt set er vi jo ét. Eller hvad?

Epilog:

- *Hvor mange fotografer skal der til for at optage en dogme-film?*
- *Fire. En til at holde kameraet i hånden og tre til at ryste ham.*

Denne ordveksling skulle være en almindelig tilgang til nogle danske filminstruktørers Dogme-manifest fra 1995. Hvortil kan siges, at hvis man sætter de udviklingshæmmede til at optage film, så er én fotograf rigelig til at opfylde dogme-kriteriet. Hvilket den første danske splatterfilm nogensinde lavet af psykisk udviklingshæmmede til fulde dokumenterer. Den 7 minutter lange "Slagteren" lavet af syv udviklingshæmmede, og vist i Billedhuset i forbindelse med fotoudstillingen "Min virkelighed", er således optaget med håndholdt rystende kamera med det ønskede dogme-resultat til følge, at uskønne og kaotiske billeder træder frem i en vellykket primitiv og grim stil.